

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE TEACHERS AS A FACTOR IN INCREASING ITS COMPETITIVENESS

Статтю присвячено одній з актуальних проблем підготовки майбутніх педагогів – іншомовній підготовці як чиннику конкурентоспроможності фахівця. У статті обґрунтована необхідність використання системного підходу в професійній підготовці майбутнього педагога, яка включає цільовий, змістовий, функціональний, організаційно-методичний та контрольний компоненти.

Модернізація освіти в Україні зумовлює зміни щодо якості професійної педагогічної підготовки студентів у закладах вищої освіти. Іншомовну підготовку майбутнього педагога розглядаємо як чинник підвищення його конкурентоспроможності. Зміна вимог до професійних та особистісних якостей майбутнього педагога вимагає зміни якості професійної підготовки та переорієнтації освітніх програм. Серед якостей особистості, які визначають конкурентоспроможність фахівця, доцільно виокремити такі: чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працьовитість, творче ставлення (креативність), лідерство, прагнення до самоосвіти, професійного зростання.

Формування професійної готовності майбутнього педагога крізь призму іншомовної підготовки передбачає формування компетентнісних якостей, оволодіння міжкультурними знаннями, вміннями і досвідом здійснення професійної педагогічної діяльності. Інтеграція іншомовної та професійної підготовки майбутнього педагога призводить до появи протиріч: між цілями, змістом та формами організації освітнього процесу; між системністю іншомовної підготовки та формуванням загальних та професійних компетенцій.

Напрямами підвищення якості іншомовної підготовки майбутніх педагогів є системність та систематичність використання методів і форм компетентнісного, комунікативного, особистісно орієнтованого навчання, розробка та вдосконалення сучасних методів навчання та оцінювання рівнів

сформованості іншомовної компетентності та інші.

Ключові слова: іншомовна підготовка, конкурентоспроможність, фахівець, майбутній педагог, система підготовки, професійна підготовка.

The article is devoted to one of the current problems of training future teachers, foreign language training as a factor in the competitiveness of the specialist. The article substantiates the need to use a systematic approach in the professional training of future teachers, which includes target, content, functional, organizational and methodological and control components). We consider foreign language training of future teachers as a factor in increasing its competitiveness. Changing the requirements for professional and personal qualities of the future teacher requires a change in the quality of professional training and reorientation of educational programs. Among the personality traits that determine the competitiveness of the specialist, it is advisable to highlight the following: clarity of goals and values, diligence, creative attitude (creativity), leadership, desire for self-education, professional growth.

The formation of professional readiness of the future teacher through the prism of foreign language training involves the formation of competencies, mastery of intercultural knowledge, skills and experience of professional pedagogical activities. The integration of foreign language and professional training of future teachers leads to contradictions: between the goals, content and forms of organization of the educational process; between the systematization of foreign language training and the formation of general and professional competencies.

Areas of improving the quality of foreign language training of future teachers are system and systematic use of methods and forms of competency, communication, personality-oriented learning, development and improvement of modern teaching methods and assessment of levels of foreign language competence and others.

Key words: foreign language training, competitiveness, specialist, future teacher, training system, professional training.

УДК 37.378.378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/36.41>

Терлецька Л.М.,

канд. пед. наук,
старший викладач кафедри
іноземних мов і методик їх навчання
Педагогічного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Модернізація системи вищої освіти України потребує впровадження в освітній процес нових наукових підходів, ефективних форм, методів і засобів професійної іншомовної підготовки студентів сучасного закладу вищої освіти, реалізація яких зорієнтована на оновлення всіх ланок відповідно до потреб міжнародного співробітництва, інноваційного розвитку та європейської інтеграції. Ідея важливості модернізації професійної підготовки з урахуванням європейських стандартів відображена в Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національній рамці кваліфікацій (2011).

Конкурентоспроможність майбутнього педагога – це комплексна єдність компетентностей з орієнтацією на вдосконалення особистісних і професійних якостей. Трансформація змісту вищої освіти відповідно до компетентнісного підходу визначається іншими принципами відбору та структурування його компонентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність підготовки конкурентоспроможного фахівця зумовлена підвищенням вимог до його професійних та особистісних якостей. Вивченням проблеми підготовки конкурентоспроможного фахівця та розробкою моделі його підготовки займалися такі зарубіжні та українські науковці, як Л. Сергєєва, Т. Стойчик, В. Андрущенко, С. Безбородих,

Л. Вовк, Т. Дем'янюк, Ю. Завалевський, С. Кушнірук, Н. Лалак, О. Пометун, В. Жигір та інші.

Аналізуючи сучасну науково-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що проблему конкурентоспроможності майбутнього педагога науковці розглядають системно, з урахуванням різних аспектів його професійної підготовки. Так, В. Медведь обґрунтував модель розвитку та універсальні критерії, за якими визначається рівень конкурентоспроможності фахівця [5, с. 8–11].

Т. Андріяко розкриває сутність конкурентоспроможності фахівця та її структуру. На думку автора, це складна, багаторівнева інтегральна властивість, яка дає змогу особистості, відповідно до її індивідуальних здібностей, інтересів і потреб, брати участь й отримувати переваги в конкурентних відносинах у вибраній для себе сфері професійної діяльності [1, с. 111–112].

В. Бондар визначає складники конкурентоздатності, обґрунтовує необхідність і пропонує методологію її формування, аналізує різні аспекти становлення конкурентоспроможного фахівця [2, с. 48–50].

На переконання Ю. Завалевського, освітня галузь України є замовником, виробником та споживачем високопрофесійного фахівця. Автор розкрив сутність педагогічної компетентності як основи педагогічної майстерності вчителя, визначив шляхи та рівні його підготовки до професійної діяльності на базі компетентнісного підходу, запропонував методики визначення професійної компетентності та розвитку інноваційної культури майбутнього педагога [4].

Погоджуюсь з думкою В. Жигір, що процес професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного педагога може бути ефективним лише за виконання таких умов:

1) відбір змісту професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога відповідно до сучасних потреб ринку праці (освітні установи) та орієнтація на інновації педагогічної діяльності (відповідно до спеціальності);

2) розробка комплексних освітніх програм та курсів, які передбачають інтеграцію теоретичної, професійної, науково-дослідної діяльності студентів;

3) дотримання наступності та міждисциплінарності в загальнонауковій,

педагогічній та предметно орієнтованій підготовці студентів;

4) спрямування професійно-педагогічної підготовки на формування вм майбутнього вчителя загальної та професійної культури, творчості та педагогічної майстерності;

5) здійснення моніторингу процесу становлення й розвитку конкурентоспроможності майбутнього вчителя із використання спеціального інструментарію [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поняття конкурентоспро-

можності випускника закладу вищої освіти в останні роки активно досліджується в педагогіці. Зміна вимог до професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця вимагає зміни якості професійної підготовки, переорієнтації освітніх програм та освітнього процесу в закладі вищої освіти. Одним із важливих факторів, що впливають на рівень професійності майбутнього фахівця, є підвищення якості іншомовної компетентності студентів. Реформування в галузі теорії вивчення іноземних мов сприяло позитивним змінам. Якщо раніше основний акцент ставився на розвиток основних лінгвістичних знань, умінь і навичок, то в сучасних закладах вищої освіти вивчення іноземної мови – це, перш за все, залучення студентів до іншої культури та традицій, вивчення нових соціокультурних особливостей етносу.

Мета статті – розкрити напрями підвищення конкурентоспроможності майбутнього педагога крізь призму іншомовної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність майбутнього фахівця розглядаємо не тільки як високий рівень результатів професійної діяльності, а й як здатність перемогти в конкурентній боротьбі на ринку праці. Серед багатьох якостей, що визначають конкурентоспроможність, доцільно виокремити такі: чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працьовитість, творче ставлення до справи, лідерство, прагнення до самоосвіти та саморозвитку, стресостійкість, прагнення до професійного зростання.

Психолого-педагогічні основи формування конкурентоспроможності майбутнього педагога на етапі його навчання в закладі вищої освіти варто розглянути як комплекс таких компонентів, як гуманістичні установки сучасної педагогіки та вимоги суспільства до сучасного фахівця, впровадження компетентнісного і особистісно орієнтованого підходів, конкурентоспроможність фахівця і особливості її формування в умовах закладу вищої освіти. Конкурентоспроможність майбутнього педагога залежить від реалізації таких умов: формування соціальних і професійних ціннісних орієнтирів в освітньому процесі; розвиток професійно-особистісних якостей студентів; формування у студентів потреби та/або інтересу до самоосвіти та саморозвитку особистості.

Вважаємо, що реалізація вказаних умов не лише можлива завдяки використанню певних методів та технологій навчання студентів, а й забезпечується в процесі створення комплексної системи підготовки майбутнього фахівця, яка включає цільовий, змістовий, функціональний, організаційно-методичний, контрольний компоненти.

Цільовий компонент передбачає реалізацію мети навчання в закладі вищої освіти – формування конкурентоспроможності майбутнього педагога. Крім цього, він визначається як соціальним

замовленням суспільства на конкурентоспроможного фахівця, так і особистісними потребами випускників щодо відповідності вказаним якимсь. Змістовий компонент визначаємо як формування фахових компетенцій майбутнього педагога, які включають сукупність знань, умінь, навичок, якостей, здібностей і досвіду професійної діяльності. Функціональний компонент системи підготовки конкурентоспроможного фахівця відображає її функції в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Організаційний-методичний компонент системи характеризується сукупністю форм і методів, технологій організації процесу формування конкурентоспроможного педагога. Формами організації є комплекс індивідуальних, групових, самостійно організованих студентами форм діяльності. Методи і технології розглядаємо як способи розвитку і активізації особистості студентів.

Формування професійної компетентності студентів будь-якого профілю – необхідна умова професійної підготовки майбутніх фахівців. Вища освіта виступає основним інститутом професійного становлення, при цьому професійна компетентність майбутніх фахівців – результат цього процесу, один із найважливіших показників ступеня професійного розвитку особистості молодого фахівця, її інтегральна характеристика.

Під професійною компетентністю розуміємо володіння сукупністю професійних знань і досвіду (компетенцій), а також позитивного ставлення до роботи, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у певній галузі діяльності. Компетентність передбачає не тільки вміння виконувати професійні обов'язки, але й здатність передавати і використовувати знання і досвід у нових умовах. У сучасних умовах процес глобалізації призводить до розширення взаємодій різних країн, народів і їх культур. Вплив здійснюється за допомогою культурних обмінів і прямих контактів між державними інститутами, соціальними групами, громадськими рухами, шляхом наукового співробітництва, торгівлі, туризму і т.д. Спілкування з іноземцями стає реальністю, а взаємодія з представниками інших народів та культур входить у повсякденне життя, що і зумовлює необхідність володіння іноземною мовою як загальнокультурною компетенцією. Зміст компетенцій, що визначають вимоги з іншомовної освіти, зводиться до такого: сучасний фахівець має володіти певним рівнем комунікативної професійно орієнтованої іншомовної компетентності, що дозволяє йому бути повноправним учасником полікультурного суспільства.

Роль іншомовної освіти в професійній компетентності полягає у формуванні готовності студентів до майбутньої професійної діяльності в умовах міжкультурної взаємодії. Студенту-майбутньому фахівцю, випускнику закладу вищої освіти особливо важливо усвідомлювати необхідність роз-

витку і вдосконалення професійних компетенцій за профілем, а також у процесі вивчення іноземної мови, потреби застосування методів і засобів у професійній діяльності, формування мотивів досягнення професійної майстерності та самовдосконалення.

Професійне становлення супроводжується особистісно-професійним розвитком фахівця. Потреба в розвитку себе як особистості зумовлює надалі продуктивне професійне становлення. Як на етапі професійного навчання, так і в безпосередній професійній діяльності особистісний розвиток є фактором, який зумовлює необхідність професійного становлення як студента, так і фахівця.

На різних стадіях їх становлення професійний розвиток детермінується різними протиріччями. У процесі вікового і професійного становлення особистості відбувається зміна її життєвих і професійних планів, соціального розвитку, провідної діяльності, структури особистості загалом.

На наш погляд, головний шлях отримання уявлення про професійне становлення особистості полягає в розгляді та інтеграції безлічі різних визначень. Професійне становлення визначаємо як розвиток умінь і навичок людини в процесі виконання професійних обов'язків згідно з посадовими інструкціями. Погоджуємося з думкою науковців про те, що професійне становлення – це процес розвитку і саморозвитку особистості, освоєння, визначення свого місця у світі професій, реалізації себе в професії.

Як зазначають численні дослідження, сутність поняття «професійне становлення» може бути представлена двома способами: за схемою процесу (як тимчасова послідовність періодів або етапів), і за структурою діяльності (як сукупність способів і засобів). Варто наголосити, що це поетапний, динамічний і керований процес здобуття професійних умінь та навичок, у процесі якого відбуваються якісні перетворення особистості, які призводять до розвитку і зміни особистісних і професійних якостей, формування позитивного ставлення до професії. На основі аналізу теоретичних джерел вважаємо за доцільне визначити професійне становлення майбутнього педагога в період професійного навчання як процес становлення і розвитку особливих якостей, рис, властивостей особистості, що формуються шляхом її самореалізації в різних видах діяльності, в тому числі професійної.

Поняття «компетентність» визначаємо як інтелектуально і особистісно зумовлену здатність людини до практичної діяльності, а «компетенцію» як змістовий компонент такої можливості у вигляді знань, умінь, навичок. Компетенції формуються у студента в процесі навчання. У процесі їх формування використовуються найрізноманітніші види навчальної роботи. Сукупність усіх видів навчальної роботи, що формує певну компетенцію

(або групу споріднених компетенцій), становить модуль освітньої програми. У педагогічній практиці поняття «компетенція» безпосередньо пов'язане з поняттям «компетентність», а здебільшого використовується як синонім, що зазвичай замінюється системою спеціальних «компетенцій», які мають у перспективі перерости в компетентність спеціаліста, тобто компетенції випускника закладу вищої освіти варто розглядати як базові складники його фахових та особистісних компетентностей.

Формування компетентності вимагає постійного збагачення своїх знань, вивчення нової інформації, вміння пошукового характеру та уміння застосувати у своїй практичній діяльності. Якість вищої педагогічної освіти для випускника зумовлюється формуванням у майбутнього вчителя професійно-педагогічної творчості, а також умінням використовувати сучасні технології навчання та створювати авторські розробки. Формування іншомовної компетентності в майбутніх учителів початкової освіти є обов'язковим компонентом його професійної підготовки, який сприяє становленню його загальнокультурних компетенцій, володінню основами розмовної мови. Місце іноземної мови в структурі загальних компетенцій бакалавра початкової освіти визначається тим, що ця дисципліна включена в базову частину гуманітарного циклу. Іноземна мова є елементом загальної і водночас професійної підготовки майбутнього вчителя, сприяє навчанню студентів взаємодіяти, комунікувати, формувати власний стиль спілкування. Іншомовна підготовка майбутнього вчителя початкової освіти як основний компонент професійної підготовки та становлення педагога забезпечує підвищення якості освіти, розуміння міжкультурної взаємодії, гуманізацію і гуманітаризацію професійної підготовки, розширення кругозору, процес взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкової освіти на основі компетентнісного підходу мають сформувати у випускника закладу педагогічної освіти такі якості: креативність, самостійність, впевненість, здатність вести діалог із колегами як українською, так і англійською мовою, володіння компетенціями для подальшого життя, самореалізації і розкриття свого освітнього і наукового потенціалу.

Процес формування професійної готовності майбутнього педагога через призму іншомовної підготовки передбачає формування особистісних і професійних цінностей засобом порівняльного аналізу та інтерпретації цінностей рідної і зарубіжної культур, а також оволодіння міжкультурними знаннями, вміннями і досвідом здійснення професійної педагогічної діяльності.

Компетентнісний підхід в іншомовній підготовці майбутнього педагога передбачає формування трьох основних компетенцій у студентів: лінгвістичної, комунікативної та міжкультурної.

Лінгвістична (мовна) компетенція передбачає володіння системою відомостей про мову (фонетика, лексика, склад слова і словотвір, морфологія, синтаксис простого і складного речення, основи стилістики тексту). Володіння лінгвістичною компетенцією передбачає не лише знання про систему мови, а й уміння використовувати її на практиці. Важливо враховувати, що на якість мовної компетенції в мові, що вивчається, впливає не тільки ступінь володіння нею, але і рівень компетенції студентів у рідній мові.

Комунікативна компетенція передбачає знання про мову, її функції, розвиток чотирьох видів іншомовної мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо). Комунікативна компетентність іншомовного спілкування – це здатність до повноцінного мовного спілкування у всіх сферах людської діяльності з дотриманням соціальних норм мовної поведінки.

Міжкультурна компетенція є важливим компонентом підготовки сучасного студента. Це зумовлено наявністю міжкультурного аспекту професійної діяльності сучасного фахівця, пов'язаної з умінням взаємодіяти з представниками різних культур, з виконанням продуктивних комунікативних функцій: досягнення згоди, погашення конфліктів, вміння досягати порозуміння через компроміс, подолання комунікативних бар'єрів. Важливість формування у студентів міжкультурної компетенції в навчанні іноземних мов зумовлена змінами, що відбуваються в сучасному суспільстві як результат інтеграції нашої країни у світовий освітній, інформаційний, економічний простір.

Висновки. У підготовці молодих фахівців професійна компетентність формується на основі загальнокультурних і професійних компетенцій, якими має оволодіти студент. Серед них:

- здатність розуміти значення культури як форми людського існування і керуватися у своїй діяльності базовими культурними цінностями, сучасними принципами толерантності, діалогу і співпраці;

- готовність до толерантного сприйняття соціальних і культурних відмінностей, шанобливого і дбайливого ставлення до історичної спадщини і культурних традицій.

Таким чином, іншомовна освіта є однією з передумов формування професійної компетентності майбутніх фахівців і покликана збагачувати лінгвокультурний запас студентів, осмислення і переосмислення явищ для професійного моделювання ситуацій міжкультурної взаємодії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андріяко Т.Ю. Педагогічна сутність і структура конкурентоспроможності фахівця. *Вісник Черкаського університету. Сер. Педагогічні науки.* 2010. Вип. 189. Ч. 2. С. 110–116.

2. Бондар В. Управління розвитком конкурентоспроможності вчителя в процесі професійної підготовки. *Освіта і управління*. 2007. Т. 10. № 3/4. С. 44–52.

3. Жигір В.І. Про деякі умови професійної підготовки конкурентоспроможного вчителя у ВНЗ. *Наукові праці ДонНТУ*. 2017. Вип. 1(20). С. 34–39. URL: <https://dspace.bdupi.org/bitstream/123456789/2988/1/Pro%20deyaki%20umovy%20profesiyanoi%20pidhotovky%20>

[konkurentospromozhnoho%20vchytelya%20U%20VNZ.pdf](#)

4. Завалевський Ю. Конкурентоспроможний вчитель: теорія і практика. Чернівці : Букрек, 2010. 216 с.

5. Медведь В.В. Основи формування конкурентоспроможності фахівця: чинники, складові, критерії. *Теорія і методика управління освітою*. 2011. Вип. 7. С. 8–11.